

Tanssikulttuuri Länsi-Saharassa

Otin vastaan haasteellisen tehtävän kirjoittaa saharvien tansseista Mirhamiin. Kuten olen tässä lehdessä toisisa yhteyksissä maininnut, olin Länsi-Saharassa työmatkalla pari viikkoa tekemässä yhteisötaidetta. Tanssikulttuuriin tutustumiseen käytössä ollut aika oli siis suhteellisen vähissä. Parhaat tanssijamit alkoivat usein vasta kahden aikoihin yöllä ja heräsin aamuisin 07.00 töihin. Vaikka siestan vietin siinä kuin muutkin, ei naiskunto kovin syvällisiin tanssiopintoihin enää riittänyt. Onneksi Polisarian edustajaan Suomessa voi aina luottaa, Maima Mahmud Breka auttoi minua tehtävässäni lähettämällä joitain hyödyllisiä linkkejä.

Tietonurkka

Länsi-Sahara on Afrikan luoteisosassa sijaitseva alue. Se rajoittuu pohjoisessa Marokkoon, etelässä Mauritaniaan ja koillisessa Algeriaan sekä lännessä sillä on rantaviivaa 1500 km. Länsi-Saharan asema on kiistanalainen. Marokko hallitsee miehittämiään osia ja on julistanut koko alueen osaksi Marokkoa, mutta tätä ei tunnusteta yleisesti. Länsi-Saharassa puhutaan äidinkielenä hassaniaa, joka on arabian murre.

Sahrawit, länsisaharalaiset

1200-luvulla ensimmäisiä berberikansoja asettui alueelle. Ensimmäiset arabit saapuvat ja asukkaat omaksuvat tulokkaiden kielen. (Olsson 2004: 117.) Väestö on arabi- ja afrikkalaista alkuperää.

Sahrawit ovat eläneet paimentolaisina, vuohet ja aiemmin lampaatkin ovat elättäneet heitä. Paimentolaiskulttuuri on kuitenkin hiljalleen häviämässä. Sahrawit asuvat Marokon miehittämällä alueilla, Länsi-Saharan vapautetuilla alueilla sekä Algerian puolella. Eri arvioiden mukaan 160 000–200 000 länsisaharalaista pakolaista on asunut pakolaisleireillä Algeriassa jo vuodesta 1975 (Pesonen 2007: 32).

Polisario on länsisaharalaisia edustava, 1967 perustettu vastarintaliike, joka taistelee Marokon miehitystä vastaan (Olsson 2004: 55-56).

Kirjoitan tekstini pitkälle internetistä löytyvien videoiden ympärille, onhan audiovisuaalinen materiaali ilman muuta oiva väline kuvata ja esitellä tanssia. Pyrin kuitenkin siihen, että nettiyhteyksien puuttuessa myös videoita katsomatta kirjoituksestani saisi jotain irti.

Tanssin pitkä historia

Tanssin historiaan Saharassa tutustuin luolamaalauksia katsellen. Vaikka tanssietouteni ei kovin paljon karttunutkaan matkalla, saatoin kuitenkin elää todeksi asioita, joita itämaisen tanssin harrastajille kerrotaan tanssista. Kuten sen, että tanssi on tuhansia vuosia vanhaa. Erqueyezín luonnonpuistossa kiipeilimme toisten taidefestivaalilaisten kanssa katsomaan luolamaalauksia. Luolamaalauksissa on tyyllilajikin, joka on nimetty Tanssijoiden tyyliksi (Estilo de los Bailarines). Tanssijatyyliset maalaukset ovat peräisin n. 3800-3200 vuoden takaa. (Soler & Soler & Serra 2006: 21.) Tanssijatyyliset hahmot näyttävät tanssivan tai suorittavan jotain rituaalia. Mikä hauskinta, erään luolan seinältä löytyy rivi pieniä, maalattuja lettipäisiä lapsia. Tanssijatyyliset hahmot ovat yllättävien eläinten ympäröimiä: seinillä tepastelee strutseja, kirahveja ja elefantteja. Tuolloin aavikoituminen ei ollut vielä niin pitkällä kuin nykyisin ja kamelitkin ilmestyivät Länsi-Saharan maisemaan vasta n. 2000 vuotta sitten.



Tanssijatyylisiä lapsia Erqueyezín luolastosta.

Kuva: Joaquim Soler, Narcis Soler ja Carles Serra.

Tavallisten ihmisten tanssikulttuuri

Maima Mahmud kirjoitti minulle sähköpostissaan: ”Naiset ilmaisevat tanssilla kaikkea sulokkuuttaan, vilkastuttavat itseään ja tekevät itsestään säädttömiä kiihottaakseen toisia.” Usein naiset tanssivat keskenään, mutta joi-tain tansseja tanssivat myös miehet ja jonkinlaisia paritanssejakin löytyy. Pääasiassa Saharassa oleskeluni aikana osallistuin tavallisten saharalaisten tansseihin, joita he kotonaan tanssivat. Leipäkone (joku älykäs oli lahjoittanut sellaisen perheelle enempiä ajattelematta tarvitaanko aavikolla leipäkonetta) tai kassalipas toimi äidin rumpuna ja tyttäret, tati ja isoäiti tanssivat kanssani. Matkin liikkeitä parhaani mukaan ja yritin rummutella ja etsiä rytmejä. Isoäidin tanssia tanssittiin enemmän tömisten askeltavilla jaloilla, selällä ja sivuille melkein suoriksi sivuille ojennetuilla käsillä. Olin tunnistavinani joi-tain samoja liikkeitä kuin beduiinitanssissa, jota Tampereella olen opiskellut. Tutulta vaikutti esimerkiksi ”hiekan potkiminen”. Ilmeisesti se oli kuitenkin häätanssi. Tulkkia ei ollut paikalla, kun isoäiti innostui, ja hänen espanjan taitonsa oli ainoastaan auttava. Alakouluikäiset ja sitä nuoremmat tanssivat enempiä keskivartalolla, vaikka lasten tanssiliikkeistä ei oikein ottanut selvää, he tanssivat vielä niin pienesti ja viitteellisesti. Neitosten tanssissa oli eniten tuttuja liikkeitä: lantioympyröitä, -iskuja, olkavärinäitä ja -iskuja.

Viimeisenä iltana, kun työni oli tehty, eksyin päätösbileisiin. Silloin, kun pitkälle espanjalaisvoimin järjestetyillä festivaaleilla ei tanssittu salsaa tai merenquetä, soitettiin arabipoppiä, jonka liikekieli oli ihan tuttua. Tämä oli enempiä saharawiteinityttöjen laji, vaikka heille tuntui discossa tanssiminen olevan kuitenkin vierasta, aika harvakseltaan heitä tanssimassa näkyi. Nuoret miehet tanssivat breakdanceä ja olivat todella taitavia siinä. Hiphop-kulttuuriin käsittääkseni liitetään jonkinmoinen vastakulttuuri ja valtaapitävien kritisointi, joten saharawit varmaan kokevat lajin yhdeksi hyväksi tavaksi ilmaista ja taistella pitkään jatkunutta hiertävää tilannettaan vastaan. Pakolaisleireissä Algerian puolella alakouluikäiset pojatkin tanssivat kaduilla jo tosi taitavasti. Nuorten miesten täytyi kasvaa myös tosi koviksi. Lastenkulttuuri oli aika vähissä.



Paikallisen kalligrafian luona kylässä ja tanssinopetuksessa. Kuva: Theodora Martín Lazaro.

Vaatteet tanssivälineenä

Länsi-Saharassa naiset pukeutuvat melfaan. Melfa on yksi suuri, usein käsin kauniisti kuvioitu ja värjätty kangas. Se puetaan toisten vaatteiden, kuten vaikka farkkujen päälle. Paimentolaisten viisautta kun on, että mitä kuumempi ilma, sen enempiä vaatetta. Tämä outoa kyllä toimii Saharassa. Melfassa on päänreikä keskellä suurta kangasta, toista sivua ja olkapää kiinnitetään solmulla tai haka-neulalla. Yli jää vielä pitkä suikale, joka kietaistaan päähän ja harteille. Suikale on muutenkin monikäyttöinen. Sen voi tans-

siessa kietaista lanteille tanssihuiviksi tai vetää kokonaan pään yli ”kummitusmaisesti”, jolloin koko nainen on aivan näkymätön. Huomasin, että usein näin tehtiin tanssiessa, se varmaan liittyi varsinkin tanssin alussa kainouteen, oli se sitten näytelmää tai ei. Saharawit ovat, kuten Afrikassa yleensäkin sosiaalista, yhteisöllistä ja elämäniloista väkeä. Naiset ovat todella naisellisia ja flirttailevat avoimesti. Suikaleen voi edelleen pukea myös pään ja kasvojen suojaksi hiekalta matkalla. Usein koko komeuden päälle laitetaan vielä aurinkolasit, jolloin ihmisen voi tunnistaa ainoastaan äänestä.

Turbaania pitävät sekä naiset melfan päällä, että miehet darran kanssa. Darran on myös yhdestä kankaasta muodostuva asu, jossa on pään reikä. Se saattaa olla kauniisti kirjailtu edestä ja senkin alla pidetään nykyisin toisia, länsimaisen näköisiä vaatteita. Turbaani on yksi, usein sininen tai musta 3-4 m pitkä kangas käyttäjän koon mukaan. Turbaania ei siis kannata yrittää solmia länsimaisesta isommastakaan huivista, siihen tarvitsee todella paljon kangasta. Vaatteilla on tansseissa iso rooli siinä, miltä tanssi näyttää kaiken kaikkiaan ja ne toimivat tanssivälineinä.



Pepe Caparrós ja Josep Escuin.

Politiikan värittämä kulttuuri

Länsi-Saharan kulttuuria ei voi ymmärtää täysin tuntematta poliittista tilannetta. YK on tuominnut Marokon hallinnon alueella ja kehottanut ratkaisemaan asian kansanäänestyksellä, jota kuitenkin ei ole saatu toteutumaan. Yli kolmekymmentä vuotta osa kansasta on asunut pakolaisleireillä konfliktin johdosta. On ymmärrettävää, että Saharassa melkein kaikki kulttuuri on valjastettu vapaustaitelun välineeksi.

Länsi-Sahara ja Algeria ovat islamilaisista maista vapaamielisimpiä ja naisella on verrattain hyvä asema. Naiset ovat mukana politiikassa ja tärkeissä viroissa. Länsi-Saharassa miehet ovat olleet pitkään rintamalla, mikä on edesauttanut naisten pääsyä johtotehtäviin leireissä viimeisen 30-40 vuoden aikana. Vanhastaankin paimentolaisnaisilla on ollut hyvä asema, koska millään kansalla ei ole varaa kovissa oloissa syrjiä ketään. Melfaa käytetään kasvojen edessä tai päässä suojaamassa hiekalta ja miehetkin peittävät hiuksensa ja kasvonsa yhtä lailla.

Poliittisen tilanteen takia länsisaharalaisten on täytynyt opiskella muissa maissa. Monet ovat hankkineet koulutusta esim. Kuubassa, Algeriassa tai Espanjassa. Marokon miehittämällä alu-



Muusikot Ali Saidah ja Estrella Polisaria. Kuva: Theodora Martin Lazaro

eilla ja Marokossa länsisaharalaisilla ei ole samanlaisia mahdollisuuksia kuin marokkolaisilla. Saharalaislapsia syrjitään jo alakoulusta asti ja he jäävät omassa maassaan marokkolaisten uudisasukkaiden varjoon. Marokon hallitus houkuttelee uudisasukkaita verohelpotuksin miehitetuille alueille.

Musiikki

Länsisaharalainen musiikki ei ole kovin perinteistä, siinä kuuluu sähkökitara ja muita uudempia soittimia. Kuuluisa länsisaharalainen laulaja Mariem Hassan kuvaa ”aavikkobluesiaan” seuraavasti: ”Mauritanialaisilla ja meillä on yhteinen perinnesiikki haul, tosin meidän musiikkimme on modernimpaa. Sanoituksemme ovat erilaisia sillä laulamme ongelmista, joita olemme kokeneet maastapakomme jälkeen”. (Onodera 2008.) ARTifariti -taidefestivaalilla, jossa olin töissä, esiintyivät myös Ali Saidah ja Estrella Polisaria. Heidän musiikkiaan löytyy verkosta jonkin verran. Samoin festivaalilta tutut Pililli y Moakara, seivillainen yhtye tekee espanjalais-saharalaista fuusiomusiikkia mm. yhteistyössä edellisten kanssa. Tätä löytyy osoitteesta

<http://www.moakara.com>

Fatta on luonut myös hauskan yhdistelmän tanssia ja soittamista; rumputanssin. Hän tanssii käsillään ja ylävartalollaan samalla kun istuu soittamassa suurta atbal-rumpua. Feku ja Boika taustoittavat sähkökitaralla.

Tällä voi ilahduttaa itseään osoitteessa

<http://www.youtube.com/watch?v=bS-rReJOBp8&feature=channel>

Esiintyviä tanssijoita ja tanssiryhmiä

Ausserdin tanssiryhmältä löytyy niin ikään aineistoa verkosta. Naisilla on haggala-esiliinan näköinen valkoinen vaate mustan melfan päällä. Samanlaisia esiliinaa pitivät myös tanssijat, jotka esiintyivät meille festivaaleilla. Haggalahan on beduinitanssi. Lantion liikkeet eivät näkemilläni tanssijoilla olleet haggalalle tyypillisen reheviä, eikä jaloilla poljettu, paremminkin askellettiin. Miehet tanssivat valkoisessa darrassa, askeltavat korkealle ja pyörivät voimakkaasti sähköisen saharalaismusiikin soidessa.

<http://www.youtube.com/watch?v=TUo4zZWqRzw>

Tanssi on symmetristä, liikkeet tehdään aika tavoin samalla tavalla aina kummallakin puolelle ja melodia on toistuessaan oikeastaan aika hypnoottinen.

Vadiya Mint El Hanevi on eri maissa Mariem Hassanin ryhmän mukana kiertänyt tanssija. Seuraavasta linkistä voi katsella Vadiyan saharalaista tanssia Sahuda. Mariem Hassan soittaa alkusoiton tebalilla ja tekee hulinat taustalle. Video on suora taltiointi Coruñasta.

<http://www.youtube.com/watch?v=UWD SQHDTM6Q&feature=related>

Vadiyalta löytyy videoitu tanssipaja osoit-
teesta

http://www.youtube.com/watch?v=2cQxFI_CDEM

Vadiyan tunnilla opetellaan saharalaista ”strutsitanssia”. Se on johdatus saharalaisiin perusrytmeihin ja liikkeisiin ja kannattaa siksi kiinnostuneiden katsoa. Rumpua soittaa tunnilla Mariem Hassan, sähkökitaraa Lamgaifri. Strutsitanssia tanssitaan voimakkaasti jaloilla ja käsillä, liikehdintä muistuttaa tosiaan strutsia siipineen kaikkineen. Liikkeissä on kuitenkin aivan tuttuja perusliikkeitä, kuten käärmejäsiä, vaihtoaskeleita jne. Mieleen palautuvat luolamaalausten strutsit ajalta, jolloin strutseja Saharassa vielä eleli.

Naiset soittavat tebalia ja tanssivat dyneillä pakolaisleireillä seuraavan linkin takana. Tässä videossa on kauniita pysäytyskuvia saharawikulttuurista. Mm. henna käsissä, kynsissä, jaloissa ja hiuksissa kuuluu elämään muutenkin kuin häissä. Tästä videossa näkyy selkeästi ja oppii helposti myös tanssin askeleet.

http://www.youtube.com/watch?v=e2BG1mt_Zf0&NR=1

Kolme saharalaista sulotarta tanssivat perinteistä saharalaista tanssia perinteiseen saharalaiseen musiikkiin. Tässä liikekieli näyttää enemmän rehevältä ja haggalamaiselta esiliinoineen, mutta tunnelma ei ole laisinkaan riehakas, paremminkin uneksiva. Khaiman eli paimentolaisteltan katossa on suuri Saharan demokraattisen arabitasavallan lippu ja video on nimetty Sahara vapaaksi.

<http://www.youtube.com/watch?v=fUUP7LOm-bk&feature=related>

Vapaustaistelu on pääosassa seuraavassakin videossa mutta siinä nähdään myös, kuinka miehet ja naiset tanssivat yhdessä sekä jutussa kuvattujen vaatteiden käyttöä tanssissa.

<http://www.youtube.com/watch?v=a6r67PyYyjs&feature=related>

Ja vielä linkki klippiin saharalaisen kulttuurin festivaalilta Dajlassa vuonna 2005

http://www.youtube.com/watch?v=j-cNpm_NZiw&feature=related

Lähteet

- ◆ Olsson, Claes (2004): **Länsi-Sahara – Viimeinen siirtomaa**. Helsinki: Like, Suomen Rauhanpuolustajat.
- ◆ Onodera, Henri (2008): **Tindoufin satakieli: Mariem Hassan. Rauhan puolesta 3/2008** <http://maailma.net/frameset/97219> (Luettu 26.7.2010.)
- ◆ Pesonen, Hannu (2007): **Hiekalle rakennettu elämä – Taistelu Länsi-Saharasta**. Helsinki: Like, Suomen Rauhanpuolustajat.
- ◆ Soler Subils, Joaquim & Soler Masferrer, Narcís & Serra Salamé, Carles (2006): **Las pinturas rupestres prehistóricas de Rekeiz Lemgasem** (Zemmur; Sáhara Occidental). Girona: Palahí.

Kirjoittaja on Tampereelta Seinäjoelle muuttanut itämaisen tanssin harrastaja ja kuvataiteilija, joka on tutustunut Länsi-Saharaan työnsä kautta.